

Journal iranian political sociology

Vol. 5, No.11, Bahman2023

<https://doi.org/10.30510/psi.2022.290639.1819>

Abstract

Different plans and models have been proposed by thinkers. For example, in the plan presented by Islamic thinkers in the interest-free bank of Iran, deposits are divided into three categories, two of which (current and savings) have the nature of a loan and interest on them. It is not paid and only in fixed deposits, the bank is represented by the depositor who uses the amount of the deposit in one of the Islamic contracts and after deducting the proxy fee, pays the share of the depositor interest to him. This plan faces shortcomings that can be compensated based on the capacities of Islamic contracts by designing new deposits such as savings and investment deposits with definite interest and investment deposits with variable interest. Each of the designed deposits and other banking resources has characteristics that some have limitations and some do not have limitations.

شیوه های اسلامی دریافت سپرده و اعطای تسهیلات بدون ربا از دیدگاه امامیه و حقوق موضوعه

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۲/۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۲۴

بتول مغفوری فرسنگی^۱نسرین کریمی^۲عصمت السادات طباطبایی^۳**چکیده**

طرحها و الگوهای متفاوتی از طرف اندیشمندان مطرح شده است برای نمونه در طرحی که اندیشمندان اسلامی در بانک بدون ربا ایران ارائه کرده اند سپرده ها به سه دسته تقسیم می شوند که دو دسته (جاری و پس انداز) ماهیت قرض دارند و بهره ای در مقابل آنها پرداخت نمی شود و تنها در سپرده های ثابت، بانک از جانب سپرده گذار وکیل می شود که مبلغ سپرده را در یکی از عقود اسلامی به کار برد و پس از کسر حق الوکاله سهم سود سپرده گذار را به او پرداخت نماید. این طرح با کاستی هایی مواجه است که می توان بر اساس ظرفیت های عقود اسلامی با طراحی سپرده های جدیدی چون سپرده پس انداز و سرمایه گذاری با سود قطعی و سپرده سرمایه گذاری با سود متغیر این کاستی ها را جبران کرد البته عقود شرعی که برای استفاده از سپرده ها و دیگر منابع بانکی طراحی شده هرکدام دارای خصوصیتی است که برخی دارای محدودیت است و برخی محدودیت ندارند.

کلید واژه ها: بانکداری بدون ربا، ربا، قراردادهای تسهیلاتی، حقوق موضوعه.

^۱ دانشجوی دکتری رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی آزاد قم b.maghfoori@gmail.com

^۲ استادیار دانشکده فقه و مبانی حقوق اسلام، دانشگاه آزاد قم، ایران، nasrin.karimi@yahoo.com

^۳ استادیار دانشکده فقه و مبانی حقوق اسلام، دانشگاه آزاد قم، ایران: استاد مشاور Esmat.tabatabaee@gmail.com

دست آمده است به این ترتیب که ظهور شبهات در انعقاد معامله بانکی را می توان در انتفای مالیت از اوراق اعتباری تجاری و نیز در اشتراط شرط ضمان عامل بر اصل و فرع سرمایه بانک عنوان و بررسی کرد.

قانون عملیات بانکی بدون ربا (بانکداری اسلامی)

با توجه به اهمیت ایدئولوژیکی بانک، این نهاد پولی، مالی و اعتباری به عنوان واسط کلان اقتصادی نقش مهمی در مدیریت مالی یعنی چرخه درآمدها و گردش صحیح ثروت دنبال می نماید. این نهاد هم قابلیت توزیع صحیح منابع پولی در راستای بسیج وجوه و تعدیل توزیعی آن را دارد؛ نظیر آنچه که در حوزه نظری بانکداری اسلامی مطرح می شود و هم این امکان را دارد که با جریان نامشروع و نامتعادل اموال، اقتصاد جامعه را با فساد طبقاتی مواجه سازد؛ مانند آنچه که از بانکداری ربوی برگرفته از اندیشه لیبرالیسم غرب قابل اشاره است.

قابلیت نخست بانک در سیستم بانکی ایران بر اساس قانون عملیات بانکی بدون ربا (یا قانون بانکداری اسلامی) مصوبه 1362 ه.ش (مطابق سال 1983 م) پی گیری شده که پس از پیروزی انقلاب اسلامی در راستای تحول نظام بانکی و تطبیق آن با اصول و ضوابط اسلامی، مورد تأکید و تأیید مراجع دینی و مجریان اقتصادی قرار گرفته است (تاری و عزیزنژاد، 1390: ص 121).

در سال 1358 با تدوین و تصویب قانون اساسی، چارچوب کلی نظام جمهوری اسلامی به همراه مشخصات اقتصادی آن تبیین و ترسیم گردید و طبق دستورالعمل مقرر در اصل چهارم ق.ا مبنی بر وضع قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی و ... بر اساس موازین شرعی و با الهام از اصل 43 و 49 همان قانون در خصوص حرمت و ممنوعیت ربا و هر ثروت نامشروع، حذف ربا از عملیات بانکی در اولویت نخست قرار گرفت. نخستین گام در راستای حذف بهره براساس مصوبه 1358/10/3 شورای پول و اعتبار، تنها به کاهش نرخ بهره و تغییر نام آن به «حداکثر کارمزد دریافتی» و «حداقل سود تضمین شده» منتهی گردید و نرخ بهره در ستون دارائی بانک به حداکثر 4٪ کارمزد و در ستون بدهی بانک به صورت «حداقل سود تضمین شده»¹ تغییر شکل یافت. اما چون این تغییر نمی توانست ماهیت بانکداری قبل از انقلاب در ایران را تغییر دهد، مجلس قانونگذار طی تبصره 54 قانون بودجه سال 1360 دولت را موظف به انجام تحقیق و بررسی لازم در زمینه حذف ربا از نظام بانکی و اصلاح آن نمود. برای این منظور ابتدا موضوع در وزارت اقتصاد و دارایی و سپس در شورای پول و اعتبار، بررسی و کلیات و خطوط اصلی طرح، تهیه و برای کسب نظر به شورای نگهبان ارسال شد. این شورا طرح مزبور را تأیید نمود و در تاریخ 1361/2/15 لایحه قانونی تحت عنوان «حذف ربا و انطباق عملیات بانکی با موازین اسلامی» تهیه و تنظیم شد و در نهایت این قانون تحت عنوان «عملیات بانکی بدون ربا» در شهریور سال 1362 به تصویب رسید (هدایتی، 1374: ص 113).

اصل حرمت ربا ماهیت ربا

7 و در سپرده پس انداز معادل 18/2٪ در سپرده ثابت.¹

«ربا» اسم مصدر و به معنی انتفاع، فزونی و زیاده بر اصل مال است و از مصدر «رباء» حاصل می‌شود.^۲

ربا در معانی نام برده در آیات متعدد قرآن نیز آمده است. برای مثال در عبارت: «...اهْتَزَّتْ رِبَّتٌ...»^۳ مراد از «ربت» بالا آمدن زمین است که در اثر بارش باران به اهتزاز درآمده و هر گیاهی را می‌رویاند (قرشی، 48/3؛ طبرسی، 115/7 و طباطبائی، 345/14) واژه «ربوه» در عبارت «...إِلَى رِبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ...»^۴ به سرزمین بلند گفته شده است (راغب، 39/2؛ طبرسی، 172/7 و طباطبائی، 35/15) نیز واژه «رایبه» در عبارت «فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَابِيَةً...»^۵ به معنی زیادت بر شدت در عقوبت است (قرشی، 49/4 و ابن منظور، 305/14) در تفاسیر نیز به همین معنا آمده است (طباطبائی، 394/19؛ طبرسی، 517/10 و مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، 442/24)

اما اصطلاح فقهی ربا در تبیین اقسام آن و به این ترتیب می‌آید که ربا هر شرط صریح و یا ضمنی زیاده بر اصل سرمایه در قرارداد قرض و یا بیع است و در روایات به دو شاخه قرضی و معاوضی (معاملی) می‌آید (طوسی، تهذیب، 18/7) در ربای قرضی علاوه بر دریافت جنس یا پول به قرض داده شده، سودی بیش از مورد قرض نیز به نفع قرض دهنده شرط می‌گردد. سود می‌تواند علاوه بر این که از جنس مورد قرض باشد، هر نفعی را نیز شامل شود. اما ربای معاملی یا معاوضی آن است که در آن چیزی را به جنس خودش معاوضه و نه قرض دهد؛ مثلاً گندم به گندم و با شرط زیاده معاوضه گردد (مطهری، 270/20)

به تفصیل دیگر، ربای معاملی در معاوضه دو جنس متجانس به یکدیگر (در معامله پایاپای) انجام می‌شود. در این نوع ربا عوضین معامله از یک جنس اما یکی به هررتی از دیگری بیشتر می‌باشد؛ مثلاً اگر 10 کیلو گندم مرغوب را با 12 کیلو گندم-اگرچه متوسط باشد- خرید و فروش کند، ربا است. این نوع ربا در فرضی تحقق می‌یابد که جنس مکیل یا موزون را به همان جنس با شرط هر یک از انواع زیاده معاوضه نماید (خراسانی، شرح تبصره، 418/1)

امروزه معامله بانکی جهت نقل و انتقال حقوق طرفین نسبت به اموال چون با واسطه پول اعتباری - که از معدودات است- انجام می‌شود؛ بنابراین ربای معاوضی چندان محل بحث در معاوضات بانکی نیست برخلاف ربای قرضی که محل توجه بیشتری در معامله بانکی است.

الرباءُ مصدرٌ. ربا یربوا، و اسمُ المصدرِ منه الربا مقصوراً و هو بمعنی ما حصل من المصدر، أى نفس الانتفاخ و المزید من حیث هو. ... أن الربا^۲ هو ما كان رابياً فی أموال الناس، بمعنی أن حصول الانتفاخ والزیاده آتما یتحقق فیما بین أموال الناس لا فی ماله و تحت تصرفه. (مصطفوی، 37/4)

لَيْهِنَّ الْمَاءُ اهْتَزَّتْ. وَ رَبَّتْ وَ انْتَبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ؛ وَ زَمِينٌ رَا ادر زمستان | پژمرده بینی، پس چون آب اباران | بر آن فرو فرستیم به^۳ 5/22 جنبش درآید و رشد کند و از هر گونه گیاه بهجت انگیز برویاند (حج،).

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ؛ عیسی و مادرش مریم را نشانه قدرت خود گردانیدیم و آن دو را در مکان^۴ 50/23 مستعدی و زمین مرتفعی که قرارگاه و آب جاری داشت ساکن کردیم (مؤمنون،).

فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَابِيَةً؛ و فرستاده پروردگارش را نافرمانی کردند، و (خدا) آنان را به گرفتاری فزاینده گرفتار ساخت^۵ 10/69 [سختی عقوبتشان را زیاده و بیشتر نمود] (حاقه،).

تحقق ربای قرضی در فرضی است که یکی از دو طرف معامله بانکی به عنوان قرض دهنده بر طرف دیگر شرط نماید که چیزی اضافه بر مورد قرض برگرداند، خواه کم باشد یا زیاد، از همان جنس باشد یا جنس دیگر، اما اگر چنین شرطی در ضمن معامله نباشد و یا قرض دهنده به خود حق مطالبه مازاد بر اصل طلب را ندهد بلکه بدهکار از روی ملاحظات اخلاقی چیزی به آن اضافه نماید، مانعی ندارد.

ربای قرضی شرایط ربای معاملی را ندارد بلکه در این ربا تفاوتی میان موزون و مکیل و معدود نخواهد بود؛ خواه جنس وام با پیمانانه سنجیده شود، یا با وزن و یا با عدد. در واقع تنها رکن ربای قرضی شرط زیاده (منفعت) در ضمن ع قد قرض است که می تواند هر یک از موردهای ذیل را شامل شود:

- 1- زیاده عینی؛ مانند: قرض یک میلیون وجه نقد در قبال یک میلیون دویست هزار وجه اقساطی؛
- 2- زیاده وصفی؛ مانند: قرض صد درهم شکسته به شرط پرداخت صد درهم صحیح؛
- 3- زیاده عملی؛ مانند: قرض به شرط زراعت در زمین قرض دهنده؛
- 4- زیاده نفعی؛ مانند: قرض به شرط تجارت تبرعی برای قرض دهنده؛
- 5- زیاده انتفاعی؛ مانند: قرض به شرط جواز انتفاع از فلان ملک مدیون.

بررسی فقهی بهره و ربا

پس از بررسی و کشف ماهیت سپرده ها در بانک سنتی به این نتیجه رسیدیم که ماهیت سپرده ها در بانک سنتی، غرض و بهره در مقابل آنها ربا و حرام است؛ بنابراین الگوی جدیدی با استفاده از عقود شرعی، طراحی و معرفی کردیم. برخی از متفکرین مسلمان سعی کرده اند بین بهره بانک های امروزی و ربای متداول در زمان نزول آیات تفاوت قایل شده بهره های بانکی را از دایره شمول ربای حرام خارج کنند. در اینجا به بررسی ماهیت و دایره شمول ربای حرام پرداخته شبهات وارده را مطرح و سپس آن ها را رد خواهیم کرد.

دایره شمول دلایل حرمت ربا

یکی از مسائل مهم اسلامی تحریم نمودن ربامیباشد و در آیات و روایات به آن اشاره شده است. بسیاری از فقهای دلایل سه گانه و برخی از فقها عقل را نیز یکی از دلایل تحریم ربا به حساب آورده اند. بنابراین ادله اربعه (قرآن و سنت و اجماع و دلیل عقل) بر تحریم رباخواری و اهمیت این گناه بزرگ گواهی میدهد لفظ ربا در دوازده آیه از آیات قرآن آمده است که حداقل از هفت آیه به روشنی تحریم ربا استفاده می شود. ربا بر دو نوع است ربای قرضی و ربای معاملی که ربای قرضی اهمیت بیشتری دارد و بحث ما نیز تنها با ربای قرضی در ارتباط است.

فقه قدیم و سنتی

فقهی بودن تمدن اسلامی به دلیل اصل قرار دادن فقه در امور آن می‌باشد در تمدن اسلامی دانش‌های عقل بنیان در زمینه‌های علمی رشد کافی نداشتند و توجه اصلی به فقه سنتی بود که اساره به ایده‌ها و دیدگاه‌های پیشگامان سنتی داشت و درکی نسبت به عصر جدید ندارد.

هدف فقه تلاش برای ساختن دوباره‌ی زندگی طبق شرایط گذشته می‌باشد و توجهی به کلمات و مبانی کنونی دینی در دنیای امروز ندارد.

در فقه سنتی کلیاتی همچون خوبی، بدی، عدالت و ... مورد اجرا قرار گرفته و به عقل توجهی نمی‌شود و به نتیجه بر خلاف نشانه‌های خود میرسد. از انجایی که فقه سنتی در خلاف با حقوق بشر می‌باشد، پس تاسیس نظامی که به مردم اهمیت ویژه‌ای بدهد در آن امکان پذیر نیست. یک فقیه باید در محدوده‌های قرآن، عقل، احکام و سنت در حیطه‌ی فقه تحلیل و صحبت کند و علما کتاب جامعی همچون قرآن را کامل میدانستند و تنها راجع به دلالت آن صحبت میکردند.^۶

در فقه سنتی، در مورد ربا، بحث تورم، تعریف پول و ... به شکلی که امروزه در نظام بانکداری مطرح است، وجود ندارد. در کتب فقهی قدما نیز این مسایل با تعریف جدیدی که امروز از پول و بانکداری می‌شود، بحث نشده است که در آن صورت مصادیق ربا هم مختلف می‌شود. به همین دلیل است که در حال حاضر برخی سود سپرده‌های بانکی در نظام بانکداری فعلی را مصداق ربا می‌دانند و برخی دیگر معتقدند مصداق ربا تلقی نمی‌شود. این اختلاف‌ها ناشی از تعاریف مختلف در فقه سنتی و حقوق جدید است و نمونه‌های دیگری هم دارد.

فقه جدید و پویا

رویکرد نگرشی فقه جدید از جنبه‌های مکانی و زمانی و علوم جدید به شرایط موجود می‌باشد و در برابر جامعه‌ی کنونی به علت ظاهر بینی و قشر بینی و توجه به روح و حیانی منعطف می‌باشد.

فقه پویا توانایی جداسازی عرضیات و ذات دین از یکدیگر می‌باشد. گوهر دین برخلاف پوسته‌ی دینی از شمولات مرور زمان نمی‌باشند. در گذشته از ذات دین تحت عناوین عقل، مال، دین، نفس و عرض یادآوری میکردند. در نتیجه تمرکز فقه پویا بر مقصد‌های شریعت می‌باشد. فقه پویا در برابر فقه سنتی به کار رفته، اصطلاحی جدید می‌باشد که پس از انقلاب مطرح شد و تعریف روشنی ندارد. برخی اظهار دارند: سنتی یا پویا بودن، به تعبیر دیگر منظور بودن، خاصیت‌های فقه و توجه است... در نتیجه پویایی به معنای فعالیت و پاسخگویی اجتهاد سنتی است... معنای اصطلاح پویایی فقه یعنی اهمیت اشرف فقیه قسمت‌های مختلف موضوعات و استنباط احکام شرعی توسط عناصر علمی از منابع معتبر است فقه پویا به معنی فقه حکومتی نیست، بلکه میان آن دو تناسب، عموم از وجه است. چون فقه پویا پاسخگویی به مسائل جدید را بر عهده دارد، با نگاه فردی یا جمعی به

(دانش فقه به مثابه بنیاد روش شناختی، بولتن مرجع فلسفه فقه، تهران: سازمان فرهنگ و ارتباطات، ص 1376 محمد عابد الجابری،^۶)

این مسائل؛ برخی از مفسران در زمینه فقه پویا تصریح کرده اند که تمامی فقهای امامیه همینطور بودند و به مسائل جدید پاسخ داده اند. فقه پویا فقهی براساس تشخیص مصادیق خارجی و تعاریف جدید از مفاهیم اقتصادی است. این موضوع یکی از مصادیق همان ملاحظه شرایط زمان و مکان است.^۷

حوزه فقهی و احکام بانکداری در اسلام

از طریق منابع دینی، احکام ثابت را استخراج میکنند. با این اوصاف، پرسش چگونگی تشخیص ثابت یا موقت بودن یک حکم با استفاده از کلام های پیامبر و دستورات اسلام و امامان چیست؟ مطالعه ی شریعت، بهترین روش برای تشخیص ثابت یا موقت بودن حکم است. اگر حکمی با مشورت با پیامبر و امامان در خصوص واقعه ی خاصی صادر گردد، قطعی بوده و اگر ناظر بر روابط نیان انسان ها باشد، دائمی نیز خواهد بود. در نتیجه هر حکمی که توسط پیامبران و امامان صادر گردیده است ثابت و دائم میباشد و در صورت تردید باید زمان و مکان صدور حکم مورد مطالعه قرار گیرد. اصل این مقاله در باره ی اثبات همین موضوع میباشد.

حال با پنج جز از احکام ثابت در زمینه ی بانکداری اسلامی مورد بررسی قرار داده و ازین احکام با نام احکام بانکداری ذکر نشده؛ بلکه احکام ثابت حوزه معاملات مالی هستند.

محور های ۵ گانه در زمینه ی بانکداری مورد بررسی قرار میگیرند و این احکام در اسلام تحت عنوان بانکداری استفاده نشده اند بلکه احکامی در زمینه ی مالی میباشد که شامل بانکداری اسلامی نیز میشوند.

نظرات جدید در بانکداری اسلامی

در قرن اخیر متفکران در پی انتخاب راهی هستند که عدم زیرپا گذاشتن موانع شرعی را دارا باشد و توانایی پاسخگویی به ضرورات نظام اجتماعی را پاسخ دهد زیرا در این دوره بانکداری امری مهم و گسترش آن ضروری است.

بانکداری در اسلام طبق نظرات زیر ارائه میشود:

(«ایجاد سیاستی بانکداری بدون ربا» یادداشت چاپ شده در درگاه بانکداری اسلامی، پژوهشکده پولی و بانکی به 1392 نیلی، فرهاد)⁷
WWW.MBRI.IR: نشانی

الف) نظریه ی رفع مشکل هزینه‌های دفتری

عدم دریافت هیچگونه پاداشی در مقابل پرداخت وام که این راه حل از نظر متفکران اسلامی تنها شیوه ی اسلامی سازی بانک ها است.

به عقیده ی این متفکران پول هیچ ارزش ذخیره ای ندارد و بیان داشته‌اند که "تنها استفاده از پول باید در جهت خرید کالا های مورد نیاز باشد و از نظر نفس بی ارزش میباشد و طبق این نظریه نباید پاداشی در مقابل وام گرفته شود."

نظر اقبال قریشی در این باره : "بهره در واقع چیزی است که به علاوه ی پس اندازمان در بانک شامل حال ما میشود."

با تغییرات زیر، هر بانکی توانایی فعالیت در حکومت اسلامی را داراست:

الف- بهره ای برای سپرده گذاری ها در نظر نگیرد.

ب- هیچگونه بهره ای از مشتریان دریافت نکرده و دولت موظف به پرداخت هزینه هایی که اداری میباشد هست.

شاهد تکیه ی افراد زیادی به قرض الحسنه در اسلام میباشد ولی جز در مورد های ضروری، این روش قابل اجرا نبوده و در غیر این صورت نظام سوسیالیستی خواهد بود.^۸

ب) نظریه ی متعادل نگه داشتن منابع استقراضی

برقراری تعادل میان عرضه ی منابع قابل استقراض و تقاضای آز از سوی برخی متفکرین با ازبین بردن تحریف بانک ها در جهت جداسازی مفاهیم بهره و ربا صورت میگیرد

ج) نظریه ی مشترک بودن در بانک داری اسلامی

راه حل سوم متفکران برای پیشگیری از شباهت میان معاملات دارای ربا و معاملات بدون وجود ربا در مقابله با آن بر منای مشارک سرمایه گذار و سپرده گذار در خصوص زیان و سود پیشنهاد نموده اند. محمد صدیقی که برخی

^۸ تحلیل مقایسه ای ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی و بانکداری متداول تحقیقات مالی اسلامی : پاییز و ۱۳۹۰ آقابایبی محمدابراهیم))
۱۱۵ تا صفحه ۸۹؛ از صفحه ۱ پایپی ۱ شماره ۱، دوره ۱، ۱۳۹۰ زمستان

عقود کاربردی را نیز حرام اعلام کرده بیان دارد: "به منظور حرام بودم بهره، بهتر است که ان از روش های بانکی حذف گردد، زیرا در هر صورت حتی با مجوز نیز حرام خواهد بود. از این راه بانکداری از تحریفات درونی در امان خواهد ماند. از نظر برخی دیگر از متفکران، روش شراکت داشتن در زیان و سود برای افرادی که علاقمند به بیع میباشند ارائه نموده اند. اظهارات ضیاع الدین احمد در این باره اینگونه است: "با توجه به اهداف اقتصادی و اجتماعی، امتیاز بزرگ بانکداری اسلامی که آن را متمایز از دیگر بانکداری ها میکند، مشارکت طرفین در زیان و سود میباشد و نرخ ثابتی برای سرمایه در نظر گرفته نمیشود."

این دلیل نیز بر اقتصاد دانان تاثیر گذاشته و آنان نیز به روش های مشارکتی توجه بیشتری دارند.

د) نظریه ی حذف ربا

در عملکرد نظر های مختلف در بانکداری، همانند شراکت آنها در یک مجموعه تحت عنوان حذف ربا میباشد. متفکران بحث های متعددی در باره ی روش های جایگزینی ربا انجام داده اند و شهید صدر و شهید مطهری و بسیاری دیگر از متفکران جهت های مختلف را بررسی نموده اند.^۹

شاخه دیگری در فقه شیعه که بعضاً تحت عنوان «فقه پویا» از آن یاد میشود، معتقد است مقتضیات جامعه و اقتصاد عصر حاضر با شرایط صدر اسلام تفاوت دارد و به همین دلیل، نیاز به بازنگری در برخی از مفاهیم و مصادیق مطرح شده در فقه قدیم وجود دارد. به عنوان مثال در خصوص نرخ تورم و ضرورت الحاق آن به قرض بدون ربا، حامیان فقه پویا اظهار میکنند که جبران کاهش قدرت خرید پول قرض داده شده تا مرز نرخ تورم جاری کشور (که در اصطلاح فقهی گاهی به این مرز تورم، «حد شکست پول» گفته میشود)، نه تنها برای قرض گیرنده مشروع است، که بعضاً واجب نیز عنوان شده است. بر اساس این دیدگاه، وامگیرنده باید قرض خود را دقیقاً معادل با قدرت خرید اولیه آن، نه بیشتر و نه کمتر، ادا کند. چرا که پرداخت کمتر، «اضرار به غیر» را به همراه دارد و پرداخت بیشتر نیز به معنای «منفعت در قرض» یا همان «ربا» است.

31 شماره) 8، دوره 1381، جهانی شدن بانکداری و ضرورت های ناشی از آن در بانکداری ایرانمهر و آبان 1385 میرجلیلی سیدحسین))⁹
70 تا صفحه 49 اقتصاد (؛ از صفحه

طبق نظر فقیهان، مشکلات در بانکداری بدون ربا به علت در نظر گرفتن اصول تسهیلات و روابط بانک به حداقل رسیده است و ارتباطی منطقی بین آنها وجود دارد و آنها تحت عنوان شریو یکدیگر، در سرمایه گذاری شرکت دارند. این روش باعث میشود که سیستم بانکداری اسلامی در جهان بهترین باشد. ریسک سرمایه گذاری در این روش تنها توسط بانک ها متحمل نمیشود و از سود و ضرر بدست آمده به صورت متعادل میان بانک و سرمایه گذار تقسیم میگردد.

- 1- محرابی_ لیلا_ ۱۳۹۱، « بانکداری اسلامی در کشورهای اسلامی: نمونه کشور مالزی»، پژوهشی ۶_ تهران_ پژوهشکده پولی_ قابل دستیابی در تارنما
 - 2- معصومی_ نیا_ غلامعلی_ ۱۳۹۱_ «بررسی اقتصادی تامین مالی مشارکت»_ فصلنامه اسلامی_ شماره ۳۵
 - 3- موسویان_ سیدعباس_ و میسمی_ ۱۳۹۳_ «نظارت بر بانکها و موسسات مالی اسلامی»_ تهران_ پژوهشکده بانکی
 - 4- نظرپور_ محمدنقی_ یوسفی_ محمدرضا_ سجادی_ سیدمحسن_ ۱۳۹۱_ «عقد تورق در تامین نقدینگی از نظر فقهای»_ فقه اهل بیت_ شماره ۶۹
 - 5- نظرپور_ محمدنقی_ یوسفی_ محمدرضا_ ۱۳۸۹_ «بررسی کاربردی عقد ورق در بانکداری»_ فصلنامه اقتصاد اسلامی_ شماره ۳۹.
- قرآن کریم
- 6- امامی_ حسن_ مدنی (6 جلد)_ ایران/تهران_ اسلامیه_ بی تا
 - 7- امیدی_ مجتبی_ بانکی 2 (1 جلد)_ ایران/تهران_ بانک ملی_ چاپ سوم_ پاییز 1386
 - 4- انصاری_ مرتضی_ صیغ العقود و الإیقات_ ایران/قم_ اندیشه اسلامی_ چاپ اول_ 1421
 - 8- بابایی_ احمد علی_ برگزیده تفسیر نمونه_ ایران/تهران_ دارالکتب الاسلامیه_ چاپ 13_ 1382
 - 9- بروجرى_ حسین_ منابع فقه_ مترجم_ مهدی حسینیان_ ایران/تهران_ فرهنگ سبز_ چاپ اول_ 1429
 - 10- بهجت_ محمد تقی_ استفتاءات (4 جلد)_ ایران/قم_ دفتر حضرت بهجت_ چاپ اول_ 1428
 - 11- بجنوردی_ محمد_ قواعد فقهیه (2 جلد)_ ایران/تهران_ موسسه عروج_ چاپ سوم
 - 12- تارى_ فتح الله و صمد عزیزنژاد_ بانکداری اسلامی_ ایران/تهران_ مجلس شورای اسلامی_ چاپ اول_ 1390
 - 13- حسینی_ محمد حسین_ انوار درخشان_ محقق_ محمدباقر_ ایران/تهران_ کتابفروشی لطفی_ چاپ اول_ 1404
 - 14- خراسانی_ محمود بن عبد السلام_ ادوار فقه (3 جلد)؛ ایران/تهران؛ تهران، چاپ 5، 1417 ه. ق.
 - 15- خراسانی_ علی محمدی_ تبصره المتعلمین_ بی جا_ بی تا
 - 16- زنجانی_ عباس علی_ فقه سیاسی_ ایران/تهران_ امیرکبیر_ چاپ چهارم_ 1421

- 17- ستوده_ رضا_ ترجمه مجمع البيان فى تفسير القرآن (27 جلد)_ ایران/تهران_ فراهانی_ چاپ اول_ 1360 ش_
- 18- شاهرودی_ محمود هاشمی_ فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت _ ایران/قم_ دائره المعارف فقه اسلامى بر مذهب اهل بیت_ چاپ اول
- 19- شعرانی_ ابوالحسن_ تبصره المتعلمين مترجم فقه فارسى_ ایران/تهران_ منشورات اسلامیه_ چاپ پنجم
- 20- طالقانی_ محمود_ پرتوى از قرآن (6 جلد)_ ایران/تهران_ شرکت سهامى انتشار_ چاپ چهارم_ 1362
- 21- عقيلی کرمانی_ مدیریت ريسک در بانکدارى سنتى در برابر بانکدارى بدون ربا_ ایران/تهران_ مجموعه مقالات سیزدهمین همایش بانکدارى _ موسسه عالی بانکدارى_ 1381
- 22- قانون عملیات بانكى بدون ربا _ ایران/تهران_ بانک مرکزی جمهوری اسلامى_ 1371
- 23- قرائتى_ محسن_ تفسير نور _ ایران/تهران_ مرکز فرهنگى درسهاى از قرآن_ چاپ 11
- 24- قرشى_ على اکبر_ قاموس قرآن (7 جلد)_ ایران/تهران_ دار الکتب الإسلاميه
- 25- محقق داماد_ مصطفى_ قواعد فقه (4 جلد)_ ایران/تهران_ علوم اسلامى_ چاپ دوازدهم_ 1383
- 26- مصطفوى_ حسن_ تفسير روشن (16 جلد)_ ایران/تهران_ نشر کتاب_ چاپ اول، 1380